

J. M. M. DE VALK

De lof van het vergaderen

Herinneringen aan de Wetenschappelijke Raad

Zelfs in de goede oude tijd, toen de universiteiten nog welwillend onderdak boden aan excentrieke geleerden, was Percy John Heawood een opvallende figuur. Deze hoogleraar wiskunde aan de universiteit van Durham in Noord-Engeland werkte zestig jaar aan het bewijs van het zogenoemde vier-kleuren-theorema (dat stelt dat niet meer dan vier kleuren nodig zijn om op een landkaart de verschillende landen van elkaar te onderscheiden). Toen hij in 1955 op 93-jarige leeftijd stierf, was hij nog niet tot een definitief resultaat gekomen. Wel had hij in publicaties in 1890, 1897, 1932, 1936, 1943, 1944 en 1949 kunnen aantonen dat succesievelijk door anderen voorgestelde oplossingen niet klopten, waarbij hij de getroffen en telkens zijn sympathie betuigde.

Zijn formidabele snor gaf hem het uiterlijk van een verwaarloosde kater (op de universiteit noemde men hem 'Pussy Heawood'), maar in de omgang was hij een vriendelijke en goedgehartige man, die ook als bestuurder veel voor zijn universiteit deed en zich daarbij vaak verrassend praktisch betoonde. Hij redde haar letterlijk van de ondergang toen haar zetel, Durham Castle, in de jaren dertig van zijn rots dreigde te vallen door aantasting van de fundamente. Hij bracht vrijwel in zijn eentje de nodige fondsen voor de restauratie bijeen, die in 1939 voltooid werd. Zonder hem, schreef *The Times* bij zijn dood, zou Durham Castle er nu niet meer staan.

Altijd gehuld in een oeroude, bizar gestreepte Schotse cape, nam hij zijn hond overal mee, ook wanneer hij college gaf. Hij zette zijn horloge, dat achter liep, eenmaal per

jaar, op kerstmis, gelijk. Wanneer hij wilde weten hoe laat het was, keek hij op dit horloge en berekende dan aan de hand van de kalender uit het hoofd de werkelijke tijd. Toen een collega eens opmerkte dat zijn horloge twee uur voor liep, antwoordde hij: nee, het loopt nu tien uur achter.

Ik vertel dit alles omdat ik verzot ben op dit soort universitaire folklore, maar ook omdat het mij op mijn onderwerp brengt. Percy Heawood was namelijk een groot liefhebber van vergaderen. Een dag waarop hij niet tenminste één commissievergadering had, beschouwde hij als een verloren dag. Weinigen onder zijn hedendaagse collega's zullen deze voorkeur met hem delen, want is niet het vergaderen een van de grote plagen in het leven van de moderne hoogleraar? Vergaderen mag dan een grondrecht zijn, het gebruik maken van dit recht kan als een last worden ondervonden. In alle toonaarden spreekt men zijn afkeer van het vergaderen uit. Een van de grootste genoegens van het emeritaat, hoor ik van alle kanten, is dat men verlost is van het eeuwige vergaderen en in alle rust kan studeren.

Dit laatste gold zeker ook voor Heawood, die na zijn emeritaat op 78-jarige leeftijd (dat kon toen nog) bleef studeren en wiens publicaties toen ook frequenter werden. Hij legde zich ook toe op de studie van het Hebreeuws; hij mocht voorts een eredoctoraat in de klassieke letteren ontvangen. Hij bleef tot het laatst toe bezig. Maar het vergaderen moet hij gemist hebben. Persoonlijk heb ik wel begrip voor de vergaderliefde van Heawood. Vergaderen kan heel nuttig zijn en, als het in de juiste sfeer gebeurt, zelfs aangenaam. In een kleine universiteit als die van Durham in Heawoods dagen was, zullen commissievergaderingen waarschijnlijk meer het karakter van vriendschappelijk overleg tussen enkele gelijkgezinde collega's hebben gehad. Ik denk niet dat Heawood, ondanks zijn vervaarlijke katersnor, een vergadertijger was.

Dat vergaderen in deze sfeer een aangename bezigheid kan zijn, heb ik gelukkig ook mogen ervaren. Soms zelfs op de universiteit, wanneer het ging om kleine commissies

of besturen. Maar de beste herinneringen heb ik aan vergaderingen buiten de universiteit. Ik denk dan bijvoorbeeld aan de redactievergaderingen van het oude *Te Elfder Ure*, waarvan ik van 1962 tot 1968 redactiesecretaris mocht zijn. Ze vonden plaats in het achterste deel van het nu verdwenen Haagsch Koffiehuis in Utrecht, en dus niet in een aparte ruimte: vóór in de zaal ging het gewone café-bedrijf verder. De oudere leden van de redactie (onder wie Daan de Lange, Bernard Delfgaauw en Jan Leijten) hadden deze plaats gekozen uit respect voor traditie, want hier placht in de jaren dertig de redactie van *De Gemeenschap* samen te komen. Het inconveniënt van het soms wat luidruchtige café werd daarbij voor lief genomen. Er werd serieus vergaderd, maar er werd ook veel gelachen en een goed glas gedronken. (Hoe anders ging het toe bij het ons verwante tijdschrift *Wending*, waar ik ook wel eens een redactievergadering mocht bijwonen. Hier werd ernstig overlegd bij een kopje thee.)

Wat later mocht ik dezelfde sfeer proeven in de vergaderingen van de Wetenschappelijke Adviesraad van de Radboudstichting. Het gezamenlijk nuttigen van een eenvoudige maaltijd onder leiding van ons medelid, de exuberante Dé Mossel, droeg niet weinig bij aan de goede sfeer. Ook de aanwezigheid van enkele andere, licht-excentrieke hoogleraren werkte sfeer-verhogend. Maar het is hier niet de plaats om op dit alles dieper in te gaan, hoe graag ik ook daarover enige anekdotes zou willen vertellen.

Tot de aangename vergaderingen die ik heb mogen bijwonen, reken ik zeker ook die van de Wetenschappelijke Raad van het Thijmgenootschap. Ook deze werden gehouden op een plek met een zekere traditie, het gebouw van de Vereniging in Nijmegen. Ik was al vele jaren gewoon lid van het Thijmgenootschap, en enkele malen inleider geweest op de jaarlijkse conferenties, toen mij de eer te beurt viel lid te worden van de Raad. Ook in het Thijmgenootschap kon men verrassende persoonlijkheden ontmoeten, zoals de betreurde Joop Michels. Maar ik denk nu

vooral aan een toenmalige voorzitter, de historicus L.J. Rogier. Deze placht zich met mij, omdat ik net als hij uit Rotterdam afkomstig was, in het dialect van onze vaderstad te onderhouden. Deze meester van het Nederlandse proza toonde zich hierin ook een groot linguïst, want de Rotterdamse tongval met zijn moeilijke klinkers en eigenaardige zangerigheid laat zich niet gemakkelijk imiteren. In een geleerd gezelschap werkte zijn taalgebruik ('Ik heeft 't de studenten ech goed uitgelegen') enigszins onthutsend, hetgeen ongetwijfeld ook zijn bedoeling was. Maar nu weer serieus.

Het is de taak van de Wetenschappelijke Raad om de jaarlijkse conferenties voor te bereiden, het thema en de onderverdeling ervan te kiezen, de verschillende inleiders uit te zoeken en daarna in overleg met hen het onderwerp nader uit te werken. Daarom bestaat de Raad uit vertegenwoordigers van verschillende vakgebieden: theologie, wijsbegeerte, mens- en sociale wetenschappen, maar ook de medische en de natuurwetenschappen. Aanvankelijk bestond het gezelschap uit louter mannen, maar in de loop der jaren kwam daarin geleidelijk verandering en nu telt de Raad drie vrouwen en zes mannen. Wat mij (net als bij mijn werk voor de Radboudstichting) opviel, was dat het niet zo moeilijk bleek om steeds weer nieuwe jonge katholieke intellectuelen te vinden, niet alleen als lid van de Raad, maar ook als inleider op de conferenties. Er mag dan sprake zijn van malaise in katholiek Nederland, op dit gebied bleek daarvan weinig.

Maar allengs beperkte de keuze zich niet tot alleen katholieken; het Thijmgenootschap werd oecumenisch in de wijde zin van het woord. Begonnen als 'Vereeniging tot het bevorderen van de beoefening der wetenschap onder de katholieken in Nederland', welke omslachtige naam na de oorlog werd veranderd in Thijmgenootschap, werd later aan deze naam de ondertitel 'Vereniging voor wetenschap en levensbeschouwing' toegevoegd. Voortaan stond het genootschap dus open voor alle belangstellenden, en

ook in Raad deed het eerste niet-katholieke lid zijn intrede. Bij de keuze van de inleiders op de jaarvergaderingen was dit al langer het geval.

De voorbereiding van de jaarvergaderingen was in dit interdisciplinaire gezelschap altijd een boeiend werk. Allereerst de keuze van het thema, dat steeds op het gebied van de interactie (en soms de confrontatie) tussen wetenschap en levensbeschouwing lag. Wie de lange reeks van de Annalen in ogeschouw neemt, ziet dat er nauwelijks een relevant onderwerp gevonden kan worden dat niet behandeld is; en wanneer een thema behandeld werd, gebeurde dit meestal op hoog niveau. Ook aan de organisatie van de dag werd zorg besteed. Lezingen werden wel eens afgewisseld met kunstzinnige uitbeeldingen van het thema, en soms waren er ook verschillende discussiegroepen met rapporteurs om de interactie met de deelnemers te vergroten.

De keuze van de inleiders werd zorgvuldig overwogen. Samen met enkele leden van de Raad vormden zij een werkgroepje dat het thema verder uitwerkte, waarbij soms weer nieuwe gezichtspunten werden ontdekt. Nergens heb ik de voordelen van een goede interdisciplinaire gedachtewisseling zó ervaren als hier. In de universiteit, waar dit ook wel eens werd beproefd, bleek men toch te veel binnen het eigen vakgebied opgesloten om tot een hechte samenwerking te komen.

Van de conferenties die wij organiseerden zijn er mij enkele in het bijzonder bijgebleven. In de eerste plaats die waarop het contrast tussen scheppingstheologie en verlossingstheologie ter discussie stond; twee benaderingen waarbij de schepping enerzijds in de eerste plaats als Gods werk wordt gezien (en dus in beginsel goed), en anderzijds als door de erfzonde aangetast en dus als verlossing behoevend. Beide benaderingen hebben hun bestaansrecht, en het is duidelijk dat zij elkaar aanvullen en dus niet eenzijdig behandeld mogen worden. Maar dit was nu juist onze bedoeling. Wij wilden de conferentie het karakter van een

middeleeuwse *disputatio* geven, waarbij twee inleiders elk de opdracht krijgen eenzijdig een van beide standpunten te verdedigen, om daarna pas te trachten die tot een synthese te brengen. Dit viel niet mee. Geen van de aangezochte inleiders wenste het odium op zich te laden eenzijdig een standpunt naar voren te brengen. En wat voor de middeleeuwse *magister* niet lastig was – zijn studenten in twee groepen te verdelen, die elk één kant van de zaak moesten verdedigen – bleek voor de Raad heel moeilijk. Na enige overreding leek het toch wel te lukken de inleiders zo ver te brengen dat zij hun betoog minder genuanceerd hielden dan hun eigenlijk lief was. Vooral dankzij de voortreffelijke leiding van dagvoorzitter Paul van Tongeren liep het toch allemaal goed af. Maar van deze wijze van discussiëren zag men voortaan af. Trouwens, de meeste onderwerpen lenen zich ook niet voor zo'n scherpe tweedeling.

Andere conferenties zijn mij bijgebleven door de plaats waar zij gehouden werden. Die over het postmoderne denken bijvoorbeeld, die zeer toepasselijk in een fraai postmodern bankgebouw in Amsterdam gehouden werd. Of de conferentie over symboliek, die eveneens op een uitzonderlijke locatie plaatsvond, de Ridderzaal in Den Haag. Daar, op deze historische en symboolgeladen plaats, te mogen spreken, vonden alle inleiders een voorrecht.

De Wetenschappelijke Raad vormt tevens de redactie van de Annalen van het Thijmgenootschap. Vanouds werden in deze Annalen de lezingen gepubliceerd die op de conferenties en in de afdelingsvergaderingen werden gehouden, soms ook met de discussieverslagen. Aldus verschenen er enkele malen per jaar afleveringen met bijdragen over uiteenlopende onderwerpen. Later veranderde de opzet, in die zin dat elke aflevering een zelfstandige boekpublicatie werd met één hoofdthema, dat van verschillende kanten belicht werd. Jaarlijks is er een bundel die gewijd is aan de inleidingen op de jaarvergadering. Maar daarnaast kwamen er nu ook bundels die aan andere thema's

gewijd waren (soms op een afdelingsvergadering behandeld, in het bijzonder die van de actieve Medische Afdeling). Zoals gezegd, als men de reeks Annalen van de laatste decennia overziet kan men niet anders dan concluderen dat het Thijmgenootschap zich uitstekend van zijn taak gekwetent heeft om actuele thema's zowel wetenschappelijk als levensbeschouwelijk te behandelen.

Al deze boeken hebben het karakter van bundels waarin verschillende auteurs hun licht laten schijnen op een bepaald onderwerp. In de laatste jaren heeft de redactie daar nog een ander soort publicatie aan toegevoegd, het jaarlijkse Thijmessay, van wat kleinere omvang, waarin één auteur een onderwerp van beschouwelijke aard behandelt. Het kiezen van de auteur en het overleg over een thema vragen ieder jaar veel zorg en inventiviteit.

Ik schrijf geen geschiedenis van de Wetenschappelijke Raad, doch noteer slechts enkele indrukken die mijn selectieve geheugen bewaard heeft. Daarom heb ik alleen incidenteel namen of thema's genoemd. De kroniekschrijver zal zich hiermee bezig houden. Wat mij bovenal is bijgebleven, is de sfeer in deze Raad, waarin uiterst serieuze en betrokken mensen in grote eensgezindheid hun werk deden, en waar vriendschappen ontstonden.

Dat het een aangenaam gezelschap was, behoef ik na het voorgaande niet nogmaals te beklemtonen. De maaltijden waarmee elke vergadering besloten werd droegen niet weinig bij tot de goede sfeer, – niet zozeer wegens de gastronomische genoegens (ook al mogen die zeker niet over het hoofd gezien worden), maar vooral wegens de convivialiteit die ze kenmerkte. Geen wonder dat deze maaltijden soms lang uitliepen en het dan rennen werd om de laatste trein te halen. Eenmaal kwamen Ilse Bulhof en ik daardoor pas bij Utrecht weer op adem.

Dat de sfeer tijdens deze bijeenkomsten zo goed was, is voor een belangrijk deel het werk van de onvolprezen langjarige secretaris, Hardy Beekelaar, geweest. Zijn organisatievermogen, zijn nauwkeurige voorbereiding van de ver-

gaderingen, zijn bescheidenheid, vriendelijkheid en voorkomendheid, verdienen het openlijk geprezen te worden. Het is niet overdreven vast te stellen dat hij al die jaren de ziel van het Thijmgenootschap is geweest. En het is dus mede aan hem te danken dat ik hier de lof van het vergaderen heb mogen zingen.